

Štembera - 2.000 Kč
Janošec - 2.000 Kč

Ing. Milan Štembera, CSc., - 14 rkp -
Ing. Josef Janošec, CSc. - 14 rkp -

Rok po rozšíření NATO z vojenskopolitického pohledu

Rozšíření NATO má politický a rovněž vojenský význam. Není spojeno jen s vojenskou podstatou vztahů mezi státy, ale i se vztahy mezi armádami, systémy civilní ochrany, profesionálními vojáky i občany. Rozšíření je významnou politickou aktivitou, která na určitou dobu ovlivní budoucí vývoj. Po 12. březnu 1999 došlo ke změně poměrů geografických, vojenských, ekonomických, ale i mezinárodně politických, které můžeme zřetelně odlišit na populárních mapách politického nebo vojenskopolitického rozdělení světa. Existuje přímá provázanost vojenskopolitického významu rozšíření se skutečnou ekonomickou i vojenskou silou nového NATO. Nemůžeme přehlížet ani tu skutečnost, že mnoho občanů České republiky ještě nějakou dobu bude setrvávat v údivu nad skutečností, že již sedí v euroatlantickém vlaku a nedívá se na něj jen z nástupiště.

Základní úkoly Aliance

Aliance je podle Severoatlantické smlouvy spojením nezávislých států, se společným zájmem zachovávat mír a bránit svoji svobodu prostřednictvím politické solidarity a odpovídající vojenské síly, která má sloužit k odstrašení a v nezbytné míře k odvrácení všech forem agrese proti nim. Je tedy politickým a vojenským sdružením suverénních států. Základními úkoly Aliance v oblasti bezpečnosti je [1], [2]:

- ♦ vytvořit bezpečnostní prostředí pro Evropu, ve kterém bude s využitím demokratických institucí podporováno odhodlání řešit spory mírovou cestou a k tomu zajistit podmínky, v nichž žádný stát nebude schopen zastrašovat nebo vytvořit nátlak k prosazení nadvlády prostřednictvím hrozby silou nebo jejím použitím;
- ♦ vytvořit transatlantické fórum pro alianční konzultace při ohrožení územní celistvosti, politické nezávislosti nebo bezpečnosti (podle čl. 4 Severoatlantické smlouvy);
- ♦ mít disponibilní vojenské schopnosti k odstrašení a obraně proti jakékoliv formě agrese namířené proti libovolnému členskému státu;
- ♦ zachovávat strategickou rovnováhu sil v Evropě.

Vzhledem ke vzájemné propojenosti světa je vhodné uplatňovat globální pohled na vojenskopolitický význam rozšíření. Je výsledkem dřívějších vojenskopolitických koncepcí a jejich praktických uplatnění, je pokračováním historie a předjímá budoucnost vojenskopolitických stavů. Odpovídá možností použití hlavních nástrojů mezinárodního práva minulosti a otvírá cestu k jejich změnám.

Z tohoto pohledu je vhodné přistupovat i ke zkoumání a hodnocení vojenskopolitického významu. V jednom směru je nezbytné odlišovat analytickou činnost od prognostické, tedy zda je pozornost upřena na zkoumání toho, co bylo uskutečněno včetně vznikajících bezprostředních důsledků, anebo na vytyčování hypotéz, či předvídání budoucího vývoje. V jiném směru je vhodné uvědomění si pozorovacího

místa, ze kterého je problém buď analyzován, nebo prognózován. Tedy co rozšíření NATO znamená:

- pro celý svět (jeho bezpečnost),
- pro Evropu (její bezpečnost),
- pro organizaci NATO (politické vedení a vojenské umění),
- pro členské státy NATO (speciálně pro nové členy),
- pro nečlenské státy NATO (speciálně např. pro Rusko nebo Ukrajinu),
- pro jednotlivé státy (z hlediska jejich vnitřní nebo zahraniční vojenské politiky),
- pro jiné organizace: OSN, ZEU, OBSE atp.

Vojenská politika pojímaná jako soubor názorů na způsob zajišťování obrany států vojenskými prostředky a na uskutečňovaná praktická opatření k jejich splnění, se dotýká obecných státních a mezinárodních záležitostí, které jsou provázány tvorbou cílů a jejich naplňováním. Ve prospěch opatření uskutečňovaných v této oblasti je vhodné diskutovat možné stavy, analytické informace a variantní důsledky.

Souhrnná charakteristika

Konec studené války a rozpad Varšavské smlouvy se staly i základem nového pojetí a hodnocení bezpečnostních rizik i případného použití ozbrojených sil. Minulostí se stala orientace na klasický způsob obrany proti jednomu silnému protivníkovi za použití masových armád na souvislé frontě. Vystřídala ji orientace na lokální použití připravených ozbrojených sil v menším počtu, ale s větší a dokonalejší technickou výbavou i výzbrojí, a to především v oblasti informační a průzkumné techniky.

Rozšíření NATO je odrazem zvýšené prestiže a účinnosti strategické, politické i vojenské činnosti Aliance na pozadí nejen evropského, ale i světového vývoje především v bezpečnostní oblasti. Je výrazem narůstající důvěry středoevropských a východoevropských států v účinnost a specifickou váhu Aliance při řešení případných konfliktů.

Představuje posílení Aliance o ozbrojené síly tří států s celkovým počtem 60 miliónů obyvatel, včetně jejich hospodářské, vojenské, dopravní a komunikační infrastruktury, využitelné pro manévr ozbrojenými silami. Znamená rozšíření geostrategického prostoru Aliance s možností přímého strategicko operačního vlivu na bezpečnost v jihovýchodní a středovýchodní Evropě, včetně baltického prostoru. Rozšířilo bezpečnostně konsolidovaný prostor v Evropě.

Rozšíření NATO přispělo i k vypracování strategické koncepce, která již zahrnuje zájmy nových států. Zahájilo proces integrace vojenských profesí, činností a schopností a budování prvků společného velení, řízení a obrany. Přispělo k posílení trendu profesionalizace ozbrojených sil.

Zvýšilo vliv USA na politický vývoj a bezpečnostní situaci v Evropě. Posílilo závislost Evropy na americkém „jaderném deštníku“ a na protiraketové obraně, jakož i na elektronickém zabezpečení ozbrojených sil a kapacitách pro vzdušnou dopravu vojsk.

Vytvořilo příznivější podmínky pro posílení vojenské spolupráce s významnými mezinárodními organizacemi, především s Radou bezpečnosti OSN, s OBSE a ZEU. Posílilo integrační vývoj mezi NATO a ZEU jako druhého pilíře bezpečnosti v Evropě.

Ověřilo cesty pro případné další rozšiřování Aliance na východ a severovýchod. Vyvolalo řetězovou reakci zájmu dalších východoevropských států o členství v Alianci. (Prozatím však nemělo podstatný vliv na postoj Švédska, Finska, Rakouska a Švýcarska.)

Vytvořilo novou situaci v oblasti zbrojního průmyslu s převládajícím vlivem konkurenčních a tržních vztahů.

Přispělo k rozšíření angličtiny jako světového dorozumívacího jazyka i do oblasti některých slovanských etnik.

Vytvořilo výhodnější podmínky pro případný zásah do prostorů „out of area“, tj. mimo článek 5 Severoatlantické smlouvy.

Rozšíření NATO a svět

Došlo k malé změně vojenských potenciálů s drobným posunem hranic uvnitř evropsko-asijského prostoru, který následoval po politických a ekonomických transformacích bipolárního uspořádání světa. Geograficky se rozšířila oblast bezpečnostní stability na cestě k integraci Evropy. Toto rozšíření neřeší rizika proliferace, státního a nestátního terorismu a problémů hladovějícího třetího světa.

Bezpečnostní oblast je poznamenána neustálými otřesy v podobě narůstajícího počtu vznikajících lokálních konfliktů, z nichž se velmi málo daří vyřešit tak, aby byly dlouhodobě uzavřené nebo zcela eliminované.

USA jako jediná současná světová velmoc se ocitly v situaci, kterou přes své nesporné a vojenskou i ekonomickou silou podložené výsadní postavení ve světě, nejsou schopny samostatně zvládnout. Každý krůček na cestě ke konsolidaci problémových oblastí při využití vojenských potenciálů dalších spolehlivých partnerů je pro ně vítaný. USA, které mají globální zájmy a také silové prostředky k ovlivňování situace v tomto rozsahu, nepokládají prozatím NATO za vhodného činitele nebo arbitra, schopného řešit problémy kdekoli na světě. Projevilo se to např. v událostech na Východním Timoru v srpnu až říjnu 1999, kdy vedoucí orgány NATO výslovně prohlásily, že tato oblast je mimo jejich zájem a působnost.

Americký prezident George Bush sice přišel na začátku devadesátých let s myšlenkou „nového řádu“ (*New Order*), která však nebyla dále rozvíjena a v podstatě zapadla.

Ke konsolidovaným oblastem patří Severní Amerika a západní Evropa, které disponují rozhodujícím ekonomickým i vojenským potenciálem současného světa. Je však nezbytné usilovat o to, aby prostor konsolidace nestagnoval v dosavadním rozsahu, ale aby se postupně, a v souladu s vývojem v jednotlivých státech, stále rozšiřoval a posiloval tak dominanci euroatlantického prostoru v celosvětovém měřítku.

Rozšíření NATO a celosvětové organizace

Organizace spojených národů je oslabena vzájemnými neshodami nejsilnějších subjektů mezinárodního práva, což se projevuje v činnosti Rady bezpečnosti.

Nové vzniklé mezinárodní organizace, většinou regionálního, neuniversálního charakteru, se ukázaly jako nedostatečně schopné řešit nejdůležitější otázky mezinárodních vztahů.

Zatímco ve světových organizacích (OSN, WTO – Světová obchodní organizace) je celosvětový konsenzus v současné době a v blízké budoucnosti téměř nemožný, jsou

hlavní regionální organizace severoatlantického prostoru v podstatě jednotné a schopné zajistit cestou konsenzu svoji bezpečnost a v hrubých rysech i ekonomickou prosperitu.

Tento aspekt však současně budí obavy z příliš autoritativního a nekontrolovatelného postupu Aliance při řešení krizových bezpečnostních situací. Obavy vyplývají z možného oslabení vlivu Rady bezpečnosti OSN na řešení konfliktů, jakož i z možnosti jednostranných rozhodnutí Aliance, která bude postupovat podle vlastních kritérií a zájmů, bez respektování názorů a zájmů potenciálních konfliktních stran. Především se objevuje kritika na adresu vedoucí světové velmoci USA, jejíž stanoviska nejsou všude přijímána se souhlasem a naprostým ztotožněním. Jde zkrátka o to, aby se zájmy USA nestaly jediným a rozhodujícím kritériem při řešení konfliktních situací. To by vzhledem ke kulturním a ekonomickým rozdílům v současném světě mohlo vést k nepochopení a odmítání takového přístupu s nepříznivými důsledky na celkovou bezpečnostní situaci jak v jednotlivých regionech, tak i v globálním rozsahu.

Rozšíření NATO a Evropa

Je 43 evropských států a počet evropských členů NATO se zvýšil ze 14 na 17, ve vojenských strukturách z 12 na 15 (mimo Francie a Islandu). Všechny tyto státy jsou v OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě).

Zdokonalování bezpečnostních struktur v Evropě je možno považovat za hlavní motiv rozšiřování NATO. Prakticky byl zahájen proces budování bezpečnostního pilíře evropské integrace. **Vojenskopolitická realita předstihla ekonomickou a hospodářskou**, která se svými složitými procesy, navazujícími na legislativu, zavedení společné měny a s tisíci standardizačními detaily ještě není zdaleka dokončena. **Nacházení společných zájmů, ale zejména společných řešení v oblasti vojenství a řešení bezpečnostních problémů, může významnou měrou přispět urychlení ostatních procesů.** Na jedné straně mohou být společným úsilím překonávány překážky, vyplývající z tendencí ke snižování vojenských výdajů v rozpočtech evropských států Aliance, například **řešením společné obrany vzdušného prostoru** nebo společnou přípravou některých vojenských profesí. Na další straně není možné přehlížet praktický vliv na názory obyvatelstva, jeho pomalé přecházení na kosmopolitní pozice, které budou významně ovlivňovat další etapy integračních postupů v Evropě.

Rozšíření současně znamená zviditelnění diferenciací mezi státy. Třídícím hlediskem je členství v EU, ZEU, NATO, OBSE, vojenských strukturách. Jestliže se na tuto skutečnost nedíváme pouze z pohledu nového členského státu NATO, pak realita v Evropě není jednoznačná. Jsou státy, které chtějí být členem NATO a jsou (např. Španělsko), státy, jež chtějí a nejsou (např. Slovensko), státy, které mohou být a nejsou (např. Finsko), které nemohou být a nejsou (např. Ukrajina), státy, které nechtějí být (pravděpodobně Švýcarsko) a státy, které nemohou být (v současné době Rusko, ale taky Vatikán nebo Albánie).

Většina států má své specifické vojenské schopnosti, svůj potenciál a rovněž svůj vojensko-strategický význam. Některé z těchto států jsou, jiné mohou být zdrojem nestability. Rozšiřování NATO skutečně je rozšiřováním prostoru bezpečnostní stability (v návaznosti na Severoatlantickou smlouvu i na splnění kritérií pro vstup). Bezpečnostní architektura je však procesem hledání vhodné symbiózy stavebních

prvků, které udrží mezinárodní mír a bezpečnost, což je jedna z nosných myšlenek Charty OSN [3]. Každá změna zpravidla vyvolává reakci. Skutečností zůstává, že rozšíření o tři nové státy nebylo provázeno výrazně negativními postoji jiných evropských států. Je však možné konstatovat, že se potvrdila potřeba architektonických prvků, kterými jsou jak NATO, tak OBSE, ale i OSN, v některých směrech i ZEU případně EU.

Při vymezení dalších prostorů tohoto postupu lze dojít k závěru, že v první řadě půjde o střední a východní Evropu, v dalším pak o Balkán a severní Evropu. Teprve v následujícím pořadí by hlavně z geostrategických a ekonomických důvodů přicházel v úvahu Blízký východ a severní Afrika. Celý proces by patrně naplnil jednu, blíže nedefinovatelnou etapu vývoje mezinárodních vztahů a o jeho časových dimensích lze pouze rámcově uvažovat, nikoli je exaktně vytyčit.

Rozšíření NATO a NATO

Římská deklarace NATO z listopadu 1991 byla základem nové organizace ozbrojených sil a jejich účelového členění pro zajištění dostatečné schopnosti splnění alianční smlouvy. Tímto aktem NATO pružně reagovalo na konec studené války a na novou strategickou situaci, především v Evropě. Při realizaci strategie byly sníženy celkové počty velitelství i vojsk, které byly do této doby umístěny na evropském válečnickém území. Vývoj politických podmínek umožnil úpravu vojenských složek zajišťujících obranu. **Vývoj dospěl k novým stavům, které po vědeckém rozpracování navrhly kvalitativní změny strategických a vojenskostrategických přístupů a řešení.**

Byla vypracována a přijata nová strategická koncepce Aliance, která byla oficiálně vyhlášena na washingtonském summitu NATO 23.-24. dubna 1999. Nejsou známy důvody, které by vyžadovaly její přepracování při případném dalším rozšiřování NATO. Formulace je připravena takovým způsobem, že ji dílčí změny situace nemohou podstatně ovlivnit.

Dosavadní rozšíření o Polsko, Maďarsko a Českou republiku zvýšilo prestiž a politický význam NATO. Rozšíření geostrategického prostoru s možností případného přímého ovlivňování politické i bezpečnostní situace v přilehlých oblastech, rozšíření prostoru bezprostředního působení protivzdušné a protiraketové obrany a možnosti volnějšího a rozsáhlejšího manévru ozbrojených sil všeho druhu, to jsou průvodní jevy současného stavu. Rozšíření NATO je možno ze širšího hlediska považovat za jednu z etap změny kvality této mezinárodní organizace.

NATO je nejsilnější, vojensky nejpr připravenější a nejefektivnější mezinárodní organizace, která v současném světě nemá rovnocenného potenciálního protivníka.

Zisk určité kvantity a v bližším časovém horizontu i kvality ozbrojených sil není v tomto kontextu podstatný, protože Aliance již před připojením tří nových členských států disponovala dostatečným počtem i kvalitou ozbrojených sil ke splnění různorodých úkolů, jak to ukázala i kosovská krize. NATO především zvýšilo kapacitní i dosahové možnosti letectva a kromě Rakouska, se plně otevřel vzdušný prostor pro manévr nad celou střední Evropou.

Jeho realizací se podařilo prokázat životaschopnost a zvýšení vlivu Aliance na mezinárodní situaci. Příмым důsledkem byla i role Aliance při řešení balkánského problému, a to jak v Bosně, tak i v Kosovu.

Zatím však NATO zůstává svým charakterem regionální bezpečnostní organizací euroatlantického rozsahu a působnosti. Jeho rozšiřování však vedlo k překročení užší hranice garancí bezpečnosti území a prostoru členských států a k uplatňování vlivu i mimo toto geografické vymezení, tedy ve zkratce k působení „out of area“. Toto překročení se již projevovalo v intervenci v Bosně a Kosovu.

Ve Vojenském výboru Aliance existují úvahy, ale i **konkrétní plány na výstavbu speciálních ozbrojených sil dálkového působení**, schopných zásahu i na jiných kontinentech.

Aliance by mohla vytvořit svaz specializovaných ozbrojených sil především s leteckými, námořními a výsadkovými jednotkami, schopnými zasáhnout ve vzdálených oblastech. Horší by to bylo s jejich logistickým zabezpečením, které by vyžadovalo zřizování základem i mimo území členských států.

Takovými silami a prostředky disponují pouze ozbrojené síly USA, které již mají i dostatečnou praxi z konkrétních konfliktů jak v Perském zálivu, tak i z ovlivňování tchajwanské krize v roce 1997, jakož i dílčích ozbrojených zásahů v jiných oblastech. V podobných konfliktech, dotýkajících se zájmů USA, případně dalších významných států západní Evropy, lze sotva vystupovat pod hlavičkou NATO. Nebylo by to v souladu s platnou washingtonskou smlouvou z roku 1949, ani s novou strategickou koncepcí NATO. V takových případech půjde spíše o spolupráci se světovou organizací, tj. především s Radou bezpečnosti OSN.

Zde je nezbytné dotknout se vztahu Rady bezpečnosti OSN a NATO při zásazích „out of area“. Dosavadní mezinárodní právo nepřipouští jakoukoli mezinárodní ozbrojenou akci proti suverénnímu členskému státu OSN jinak, než na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti. V kosovské krizi roku 1999 došlo ze strany NATO k porušení této zásady, i když byl získán dodatečný souhlas světové organizace.

NATO tedy nemůže být celosvětovým četníkem a nemůže stačit na silové řešení všemožných konfliktů v jakýchkoli oblastech chaotického, kulturně, ekonomicky i mocensky rozděleného světa. Je to zjevný rozpor mezi představami, vyvolanými například kosovskou krizí, a realitou.

Rozšíření NATO významným způsobem ovlivnilo a stále ovlivňuje a urychluje trend profesionalizace ozbrojených sil členských států. Většina členských států, hlavně USA, Velká Británie, Francie, Nizozemí, Belgie a další již mají profesionální armády, nebo v nich proces profesionalizace právě probíhá. Je to vyvoláno řadou společenských, ale i vojenských aspektů. Mimo jiné i potřebou vysoké pohotovosti k zasazení zejména u sil rychlého zásahu, ale též vyloučení nežádoucích politických vlivů na ozbrojené síly a na jejich použití při hájení zájmů jak příslušného státu, tak i Aliance. Samozřejmě podle rozhodnutí vlád.

Přitom však trvá požadavek takového existenčního zabezpečení personálu, aby se vojenská služba stala atraktivní a existenčně maximálně zajištěnou, což vyžaduje i úpravu zákonodárství v uvedené oblasti. Především jde o doplnění ozbrojených sil personálem s vysokou technickou úrovní. Humanitární oblast mimo lékařských věd je v tomto smyslu s velkým odstupem druhořadá.

V dosavadní praxi většiny členských států NATO, byli povolanci použitelní k přímým úkolům obrany vlastního území. Vyslání do zahraničí je zpravidla dobrovolné. U profesionálních vojáků tento aspekt odpadá a jsou použitelní kdykoliv v zájmovém

prostoru státu nebo Aliance, což by mělo být zakotveno i v příslušných pracovních smlouvách a kompetenčních dokumentech, včetně pružné reakce na požadavky bezpečnostní situace.

Nastaly etapy sladění v oblasti obranného plánování, finančního zabezpečení, rozhodovacích procesů Aliance, které jsou průběžně řešeny a nezpůsobují žádné vážné komplikace nebo omezení její akceschopnosti. Bylo to zdůvodňováno nebezpečím z prodloužení. Tento argument však nemůže obstát, protože kosovská krize probíhala řádově v měsíčních až ročních časových dimenzích a bylo dost času přijmout příslušné rozhodnutí.

Další zdůvodnění rozšíření NATO o nové členské státy, bylo právního charakteru. Šlo o argumentaci v tom smyslu, že praxe určuje právo, které se jí má přizpůsobit. V zásadě je to pravda, protože právo je vlastně kodifikací praxe. Chyba uvedeného pohledu však spočívá v tom, že praxe musí mít dlouhodobý, opakující se charakter, aby mohla být kodifikována jako součást práva. A to se v daném případě nestalo.

Rozšíření NATO a členské státy NATO

Většina západoevropských členských států NATO, a to i velkých, nemá možnost komplexního výzkumu a vývoje ve všech oblastech vyzbrojování, ani všestranné výkonné průmyslové kapacity pro celý sortiment jejich výroby. Menší státy si kromě toho nemohou dovolit mít úplný sortiment všech nákladných a technicky dokonalých zbraňových systémů. Komplexnost všech těchto prvků je zabezpečena pouze v USA.

To je také hlavní příčinou zaostávání západoevropských spojenců USA v řadě uvedených oblastí, které se zvláště důrazně projevilo v rámci kosovské krize v operaci „Spojenecká síla“. Je to podrobněji analyzováno a hodnoceno na jiném místě. Jako nejzávažnější se projeví rozdíly v úrovni elektronického zabezpečení bojové činnosti a kapacit vojenského dopravního letectva v souvislosti s logistickým zabezpečením operace.

Ve velkorysých projektech, jako například systém strategické protiraketové obrany, zůstane dominance USA zachována a spojenci se budou moci podílet na tomto projektu pouze dílčími výzkumnými úkoly. Celý systém však je vytvářen tak, aby i jim poskytl v případě potřeby obdobnou ochranu, jakou představuje „jaderný deštník“, jehož existence trvá již po celá desetiletí a který je současně hlavní zárukou jejich bezpečnosti.

Nové členské státy si budou muset zkrátka zvyknout na to, že NATO není dobročinná organizace, ale svazek partnerů, z nichž každý musí prokázat své schopnosti a odpovědnost v souladu se zásadami demokracie a tržního hospodářství.

Rozšíření NATO a nečlenské státy NATO

Je možné namítnout, že o členství v NATO projevily zájem i některé státy mimo geografického vymezení Evropy, především státy bývalého Sovětského svazu, například Gruzie, které v rámci úspěchu na základě členství SSSR v OBSE zůstávají členy této organizace. Kromě toho se nevylučuje i možnost dalšího osamostatnění některých etnik stávající Ruské federace, které by mohly uplatňovat nároky na samostatné členství. Jejich ambice lze však ze současného pohledu i možností NATO sotva považovat za reálné, protože perspektiva dalšího vývoje v této oblasti je obtížně předvídatelná.

Aliance bude zřejmě trvat na svých dosavadních kritériích pro přístup nových členů a nepůjde za hranice vojenskostrategické, geostrategické a ekonomické reality.

V souvislosti s dalším rozšiřováním Aliance je nutno vidět i stávající rozdílnost mezi technickým vybavením ozbrojených sil nejen nových, ale i stávajících členských států. Je to dáno především třemi základními příčinami. Patří sem velikost státu, jeho ekonomické a v jejich rámci vědeckovýzkumné možnosti a podíl výdajů na obranu v jejich státních rozpočtech.

Úvaha o dalším rozšiřování NATO

V současné době a v dohledné budoucnosti se bude muset omezit na plnění svých úkolů na území členských států na jejich periferii v užší spolupráci s Radou bezpečnosti OSN a ostatními složkami v Evropě, včetně OBSE.

Z toho vyplývají i další směry možného rozšiřování. Do jeho další etapy po přijetí Polska, Maďarska a České republiky je možno zařadit Slovensko, Rakousko a Slovinsko. Důvodem by zde kromě politické připravenosti uvedených států mohlo být uzavření geostrategické mezery mezi středoevropskými a jihoevropskými členskými státy. O závažnosti takového kroku svědčí například i skutečnost, že Rakousko v souvislosti s konfliktem v Kosovu neposkytlo svůj vzdušný prostor silám NATO a v podstatě zakázalo přelety svého území letectvem NATO.

V dalším rozšiřování nastává dilema. Členství se nejvíce domáhají baltské státy, Bulharsko a Rumunsko. Finsko a Švédsko zatím s brzkým členstvím nepočítají, i když podporují zásadní cíle NATO a zúčastňují se akcí v rámci „Partnerství pro mír“. Politicky značně ambivalentní je postoj Ukrajiny. Moldávie se k členství v NATO téměř nevyslovuje a její geostrategický význam je nepatrný až zanedbatelný.

Vzniká otázka, kde jsou pro NATO priority. Rychlé přijetí baltských států by mohlo ohrozit opatrné dorozumění s Ruskem, které je pro svou velikost, geostrategickou polohu, surovinovou a v neposlední řadě nukleární kapacitou významným faktorem bezpečnosti nejen v evropském, ale i celosvětovém měřítku. Značně opatrný je i postoj Finska, které je největším mistrem v zabezpečení mírového soužití a dorozumění se svým velkým sousedem. Bulharsko a Rumunsko ještě dlouho nebudou splňovat potřebná politická a ekonomická kritéria pro vstup do Aliance. Přitom má Aliance pevné pozice v jihovýchodní Evropě v podobě dlouholetého členství Řecka a Turecka. O členství následnických států Jugoslávie nemůže být z hlediska jejich dlouhodobé politické i ekonomické rozháranosti ani řeči. To v podstatě platí i pro Albánii.

Klíčovým prvkem v dalším procesu rozšiřování NATO zůstává Ukrajina, a to přes její politické a ekonomické potíže. Zápas o její další politický vývoj a zahraničně-politickou orientaci v podstatě již probíhá a NATO tento zájem potvrdilo i uzavřením „Charty o zvláštním partnerství mezi NATO Ukrajinou“ z roku 1997. Boj o prosazení západní orientace Ukrajiny bude velmi obtížný a dlouhodobý, protože zde existují mnohonásobné kulturní a ekonomické vztahy k Rusku, trávající celá staletí a dále oživující snahy o posílení slovanské soudržnosti.

Podaří-li se však v dlouhodobé perspektivě začlenit Ukrajinu do euroatlantických struktur, bude tím dosaženo zásadního zlomu v celkovém geostrategickém poměru v Evropě, oslabení vlivu Ruska a pravděpodobně i bezproblémového začlenění baltských států i států jihovýchodní Evropy do těchto struktur. V případě, že by se tento

tah nezdařil, znamenalo by to v podstatě vznik nové dělící čáry napříč Evropou s následky pro bezpečnost i politický vývoj na kontinentu, které budou prakticky znamenat dosud nepoznaný rozsah možných nových stavů a reakcí.

Podobný, i když méně významný vliv má i Bělorusko, kde zápas o politickou orientaci probíhá s málo patrnými výsledky již po několik let. V současné etapě jde o to, aby nebylo realizováno jeho úplné sjednocení s Ruskem na bázi konfederace. Výsledek tohoto zápasu by měl určitý vliv i na situaci na Ukrajině a obráceně.

To je ovšem pouze hledisko politické a geostrategické. Neméně významný je však i aspekt ekonomický. Přestože oba uvedené státy mají významné geostrategické postavení, je jejich ekonomická výkonnost ve srovnání nejen se západní ale i střední Evropou dostatečná. V případě jejich příklonu k západní orientaci by to znamenalo nutnost vysoké finančně ekonomické pomoci západoevropských států, ale i mezinárodních finančních institucí. Tato pomoc by objektivně nemohla být tak vysoká, aby v krátké době napomohla pozdvižení Ukrajiny a případně Běloruska na úroveň západní nebo alespoň střední Evropy. Stanovení odpovídající ceny za zvýšení bezpečnosti a konsolidovanosti kontinentu by se stalo stěžejním úkolem vedoucích grémíí evropských a euroatlantických struktur. V žádném případě však by nemohlo překročit hranici možného.

Závěr

Rok po rozšíření NATO neumožňuje hodnotit všechny důsledky s patřičným historickým odstupem a nadhledem. Umožňuje však konstatovat poznatky, které navazují na základní úkoly Aliance v oblasti bezpečnosti. Došlo k rozšíření bezpečnostního prostředí pro Evropu na podporu odhodlání řešit spory mírovou cestou. Rozšířil se počet účastníků transatlantického fóra pro alianční konzultace. Vzrostl početní stav disponibilních vojenských sil k odstrašování i obraně. Velmi obtížné je stanovení důsledků rozšíření NATO na strategickou rovnováhu sil v Evropě. Posíleny jsou vojenské síly Aliance, ale proti nim na misce rovnováhy nejsou uvedeny ty, které je vyrovnávají. Na současném území Evropy, kdy NATO podepsalo ustavující akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti s Ruskou federací a chartu o zvláštním partnerství s Ukrajinou, jsou tyto dva, rozlohou největší státy, vedle Balkánu jedinými významnými prostory nestability.

Z vojenskopolitického pohledu dochází ke strategické změně: Evropa se začíná měnit na integrovaný kontinent a rozšíření NATO ze 12. března 1999 tento proces významně zviditelnilo. Současné kapacity vojenských sil euroatlantického prostoru přesahují svou kvalitou a kvantitou rámec obrany vlastních států a je možné očekávat, že budou ve stále větší míře používány jako světové profesionální vojenské sbory k řešení vojenských i nevojenských rizik a ohrožení v jiných částech světa.

Literatura:

1. NATO handbook. Brussels 1992, str. 12-13.
2. NATO handbook. Brussels 1995, str. 18-19.
3. Charta OSN. Informační ústředí OSN v Praze 1973, str. 3-5.